

SADƏNİN BÖYÜKLÜYÜ

(Yaxud intellektiv missiya, yoxsa xarakter yaşantısı?)

Bu da saytların birində Rauf müəllimin ünvanına deyilmiş ürək sözlərindən bir parça: "Rauf müəllim, son bir neçə ildə Sizin nə qədər güclü olduğunuzu anladım. Siz heç bir qarşılıq gözləmədən başqaları üçün fədakarlıq etməyi bacaran insanınız... Görünür, Allahla görünməz bir əlaqəniz var. Allah həyatınızın hər addımında Sizi hidayət edir..."

Əldən gəldiyi qədər yaxşılıq etməyə adətli Rauf müəllim haqiqətən də sadə bir həyat yaşayıb: 1941-ci il aprelin 29-da Bakıda anadan olub, uşaqlıq həyatını müharibə günləri içində keçirib. Bakının 7 nömrəli orta məktəbində oxuyub. Bakı Dövlət Universitetində filologiya ixtisası üzrə ali təhsil alıb. 1968-ci ildən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İstitutunda elmi fəaliyyətə başlayıb. Artıq, ömrünün 55-ci ildir ki, ədəbiyyatşünaslıq elminə soriqdir.

Rauf Sadıxov XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan ədəbiyyatı, dövrü mətbuatı və teatr tarixinin, habelə mədəni-maarif cəmiyyətlərinin fəaliyyətinin yorulmaz tədqiqatçısı, istedadlı və təcrübəli mənbəşünas-alimidir. Müxtəlif elmi məcmuə və toplularda yüzlərlə məqalə dərc etdirib. "Cəfər Cabbarlı yaradıcılığının ilk dövrü" (1985), "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə milli teatr" (2006), "Hacı İbrahim Qasımov" (2006), "İlyas Əfəndiyevin ilk dramlarının səhnə təccssümü" (2008), "Sonotın izi ilə" (2020) kimi bir-birindən dəyərli kitab və monoqrafiyaların, "İrovanda Azərbaycan mətbuatı" kimi fundamental araşdırmanın müəllifidir. Onun ötən əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş "Sofa", "Nicat", "Soadot", "Nəşri-maarif" kimi mədəni-maarif cəmiyyətlərinin, Mirzə Fətəli Axundov, Cəfər Cabbarlı, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Dadaş və Cəfər Bünvədzadə qaradaşları, Mirzə Məhəmməd Axundov, Hacı Axund Molla Ruhulla Məhəmmədzadə, Hacı İbrahim Qasımov, İsa bəy Aşurbəyli, Mehdi Hüseyn və s.

kimi görkəmli şəxsiyyətlərin tarixi fəaliyyətləri barədəki elmi oçerkləri dövrün ədəbi-mədəni mənzərəsinin canlandırılmasında mühüm rol oynamışdır. O, milli teatr tariximizin əsas tədqiqatçılarından biri kimi, "Böyük Azərbaycan dramaturqu Cəfər Cabbarlıya həsr etdiyi tədqiqatlarında dramaturgiya ilə teatrın qarşılıqlı əlaqəsini bir yerdə araşdırmanın nümunəsini göstərmişdir." (İ.Höbibbəyli.)

Rauf müəllim eyni zamanda pədaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində dərslər deməklə gələcək mütəxəssislərin hazırlanmasına özünəməxsus töhfə vermişdir. Mən orada çalışan müəllim yoldaşlarının və bir vaxtlar dərslər verdiyi tələbələrinin onu necə mehribanlıqla qarşılamalarını da dəfələrlə müşahidə etmişəm.

Yorulmaz tədqiqatçı bu gün də fəaliyyətini davam etdirir. Nəinki öhdəsinə düşən tapşırıqları yerinə yetirir, hətta saralıb-kövrəlmiş arxiv sənədləri ilə, köhnə əlibla ilə dərc edilmiş qəzet və jurnallarla işləyən tədqiqatçıların qarşılaşdığı çətinliklərlə bağlı sual və müraciətlərini cavabsız qoymur. O, AMEA-nın müxbir üzvü Əziz Mirahmədov, professor Kamran Məhəmmədov, Nazim Axundov, Ağarəfi Zeynalov, İslam Ağayev kimi unudulmaz sələflərindən öyrəndiyi dövrü mətbuat materiallarına və arxiv sənədlərinə istinad etməklə elmi məlahizə yürütmək üçün incəliklərini indi öz xələflərinə öyrədir. (Yeri gölmüşün, onun XX əsrin əvvəlləri dövrü mətbuat orqanları ("Məlumat", "İqdam", "Kəlniyyət", "İbəsirət", "Molla Nəsrəddin", "İrşad" və s.) ilə bağlı araşdırmaları ermənilər tərəfindən törədilən qırğınların soyqırım mahiyyətini ifşa etmək üçün də faydalı olmuşdur.)

Rauf müəllimə "böyüklük" nüfuzu gətirən daha bir neçə xarakter keyfiyyəti haqqında söz açmaq istərdik.

Adamların üzünə hansı üz, hansı əhval-ruhiyyə, hansı hiss-duyğu ilə çıxırsa, o üz, o əhval-ruhiyyə, o hiss-duyğu ilə də qarşılanır Rauf müəllim. Heç şübhəsiz ki, belədir! Heç kəs çərəyi qaqlama yemir və ondan ona verdiyindən artıq ala bilməzsən, hətta Allahın qurucu salamını da. İnsana sevgi, hörmət, qayğı Rauf müəllimin heç vaxt usanıb-qocalmayan, yorulub-yolundan qalmayan töbi-xarakter keyfiyyətidir. Yəni, "böyüklük" hər hansı ideya, mübarizə, məqsədli hasilə yetmədiyi kimi, intellektiv missiya, vəzifə, öhdəlik də ola bilər, o, tələyin hər kəsə bəxş etmədiyi qismət, töbi xarakter yaşantısıdır, insanın insanlığa inamı, etiqadıdır. Həssas müşahidə qabiliyyətinə malik qələm dostumuz Əli Rza Xələfinin qeyd etdiyi kimi: "Rauf Əkbər oğlu köklü, əzəllü

kişidir". Yəni bu kişinin böyüklüyü kökəndən, görüb-götürməkdən, bünövrədən, sussuz quyuya ha sük, o, sulu ola bilər.

Həmkarım - filologiya elmləri doktoru, Bakı Dövlət Universitetinin professoru Alxan Bayramoğlu vaxtilə yazdığı "Tələyin formatında" ("Kredo" qəzeti, 7 iyun 2018-ci il) adlı məqalədə Rauf Sadıxovun daxili aləminin obrazını yaratmağa çalışmışdır: "Saf və səmimi, kristal, həyatda dəyişməz xarakterli və mövqeli, əlindən gələnin yaxşıqları təmənnasız şəkildə hər kəsə ösirməyən bir adam..." "Hind kino ulduzu Rac Kapuru xatırladan yapıqlıq işi cizgiləri və xəffli, nıranı gülüşü ilə maraqlı, adamı özünə cəzib edən bir insan..." "Sanki təmənnasız yaxşılıq üçün yaranmış adam..." Yəqin ki, Rauf müəllimi tanıyanlar o vaxt olduğu kimi indi də homin sətirli o xuyarkən onun məsəm, nıranı simasını, xəffli təbəssümünü gözləri qarşısında canlandırır gülümsünəcəklər.

Rauf müəllimə diqqət yetirəndə adamda zahirən belə təsəvvür yaranır ki, bu kişi üzü doxsana sakit və aramlı bir axarla yol alıb: məşallah, cəynəks kitab oxuyur; mühakimələri sərəstdir, məntiqlidir; bir tədqiqatçı marağı ilə zaman məsafələrini aşaraq elm və ədəbiyyat korifeylərimizin həyat və fəaliyyətini araşdırma predmetinə çevirməkdən yorulmur və bir vaxtlar mənim tərəfindən qeyd etdiyi kimi, o istər təqdir edən təhlillərində, istərsə də bərişməz tənqidlərində obyektivdir, fərəzsizdir. Sakit, səmimi, mülayim hal-xasiyyəti kimi, yaddaş "buxcaşı" da zəngindir kişinin, sininin bu çağında yuxalmış qələbi kimi təmənnasız yardım "süffəsi" də genişdir. Yaradıcılığa tükənməyən həvəsi, işgüzarlığı mənəvi tərəp göstəricisindən xəbər verir. Bununla belə, onun iç həyatında baş verən çarpışma və həyəcanlar bir özünə, bir də Allahın məlumudur. Nə ömür olayları, gün-güzəran problemləri, nə də hiss-həyəcanları ilə bir kimsəyə yük olmaq istəməz, bir kimsədən kömək ummaz. Özünə güvənə - onun həyata sevgi, insanlara inamı simvolu, mənəvi güc, qürur göstəricisidir.

Sadə elm adamı böyük arzularla, məhtəşəm ideallarla yaşayır:

"Ortaq mədəniyyətə malik türk xalqları bir-birləri ilə ünsiyyət zamanı rus dilindən, ya qeyri bir dildən yox, ortaqların dilində istifadə etməlidirlər."

"Cəmiyyətdə tənqid və özünəməxsus qələmlərdir, tənqid isə onu aradan qaldırmağa xidmət edir. "Yaşasın tənqid! Rədd olsun tənqid!" - beləcə də yazır.

"Azərbaycan telekanalları əsil sənət nümunələrinin təbliğatçısına, ədəbiyyatın, incəsənətin vasitəsilə estetik təribyə, görüb-götürmək vasitəsinə çevrilməlidir! Tələməkanı təmizləməyin çoxdan vaxtı çatıb."

"Təklük faciə deyil. Faciə insanların əhatəsində yaşadığın halda özünü tənha hiss etməkdir".

Davamı 7-ci səliffədə

SADƏNİN BÖYÜKLÜYÜ

(Yaxud intellektiv missiya,
yoxsa xarakter yaşantısı?)

ŞƏKİLDƏ: Rauf Sadıxov doğma nəvəsi yerində görüb mehr bağladığı qardaşı nəvələrli Anar və Fəridlə.

Əvvəli 6-cı səhifədə

"Hansı dövrdə olur-olsun, qazanılmış yaxşı ənənələri davam etdirmək lazımdır. Məsələn, əvvəllər kollektivçilik daha güclü idi, hətta xeyrə-şərə yığıb bir yerdə gədik.., indi isə parakəndəlik və fərdiyyətçilik yaranıb. Əlaqə imkanlarının genişlənməsinə baxmayaraq başımıza gələnlərdən gec xəbər tuturuq."

Əlbəttə, həyatda mütləq bədbin insan olmadığı kimi mütləq nikbin insan da yoxdur. Biz bəzən bu fəqir insanın nəyə görə üsyankar etiraz səsini də eşidirik, bu da onun ağsaqqalyanə bir şəkildə, "özünüzi yığışdırın!", "ağ eləməyin!" hökmü, ədası, xəbərdarlığıdır.

Sadə elm adamı həm də daxil azadlığından doğan sərbəst düşüncələri ilə maraqlı yarıdır. Ümumiyyətlə özünəxas təbiəti, xarakter xüsusiyyətləri onun böyüklüyünü tamamlayan elementlərlə zəngindir. Əgər kimsə ölümdəki əsanı yüngülcə taqqıldada-taqqıldada, xırda, ehtiyatlı addımlarla işə gələn Rauf Sadıxovla qarşılaşıb hal-əhval tutmaq istəsə və "necəsən?" sualını versə, "pis", yaxud "pisəm" cavabını alacaq. Əgər təmənəmsiz yaxşılıqına görə minnətdarlıq etsən, yenə özünəməxsus zərəfatlarından qalmayacaq: - Bu mənim səhvim olub - deyəcək. Hamı 1936-37-ci illər repressiyalarına görə Mir Cəfər Bağirovu asıb-kəsdiyi halda o, bu prosesin SSRİ-nin hər yerində çərəyan etdiyini nəzərə çatdıracaq və buna görə M.C.Bağirovu Azərbaycan xalqının düşməni kimi tanıtdırmağa qarşı çıxacaq... Unudulmuş "Pravda" qəzetinin ilk nömrəsinin çap olunmasının ildönümü münasibətilə Sovet

mətbuatı gününü xatırladacaq... Dünyasını dəyişmiş dostlarının doğum gününü yada salacaq... Çin beynəlxalq kommunist hərəkatının görkəmli nümayəndəsi Mao Tsedunun anadan olması münasibətilə Çin xalqını təbrik edəcək... Rauf Sadıxov parıltılı ideallara inanan (bu hətta sadələhəcosinə olsa belə) əqidə adamıdır, sovet dönmində sayılıb-seçilən kommunistlərdən olub, "partbiletini" günü bugün də qoruyub saxlayır. Söz düşəndə: "Mən bu bileti bir çoxları kimi yüksəliş, qazanc vasitəsi kimi almamışam, xalqa xidmət imkanımı genişləndirəcəyimi düşünüb almışam" -deyir.

Bununla belə, o heç vaxt zəmanə adamı ola bilməyib - sadənin bir xarakterik xüsusiyyəti də saflıq və bitkinlik bəsitliyini qoruyub saxlamasıdır. Zəmanə adamı ola bilməyənlərin isə çətinlik və problemi əskik olmur.

Rauf Sadıxovu son günlərdəki qədər şad-xürrəm görməmişdim. Özünün dediyi kimi, qələbə sevincini iki dəfə yaşayıb - birinci dəfə dörd yaş olanda alman faşizmi üzərində Qələbə münasibətilə (onda əlbəttə ki, çox balaca idi, hamının sevincini görüb o da sevinirdi), ikinci dəfə isə 83 yaşının içində cənnətməkan Qarabağımızın azad olunması tarixi hadisəsinə görə. "Ölmədik, bu günü də gördük. Allah xalqımızın qəhrəman oğullarını var eləsin!" - Onun ürək çırpıntılarını duymaq üçün - sevinclə parıldayan gözlərinə baxmaq kifayətdir...

ELÇİN MEHRƏLİYEV,
yazıçı-publisist,
filologiya elmləri doktoru.